

Atvērtā zinātne un pakalpojumu potenciāls bibliotēkām

Gita Rozenberga, VPC datu kurators

Latvija datu kuratoru tīkls, CC BY 4.0

Vebinārs «Pētniecības datu ekosistēma Latvijā un bibliotēku loma» 22.04.2026.

Projekts «Atbalsts atvērtās zinātnes ieviešanai praksē, kā arī izveidoti risinājumi zinātnes datu koplietošanai un dalībai ES atvērtajā zinātnes mākonī» (ANM 2.1.3.1.i.)

Atvērtā zinātne

Kustība, kas tiecas padarīt zinātniskos pētījumus, datus un dalības iespējas brīvi pieejamas visiem interesentiem

01

Zinātnes demokratizācija

Veicina vienlīdzīgu piekļuvi pētniecības rezultātiem plašākai sabiedrībai

02

Zinātnes integritātes stiprināšana

Veicina atklātību un pētījumu rezultātu reproducējamību

03

Sabiedrības labuma maksimizēšana

Publiski finansēti pētījumi ir pieejami sabiedrībai

Atvērtās zinātnes virzieni

Atvērtā piekļuve

Publikācijām tiek nodrošināta atvērtā piekļuve, lai ikviens var iepazīties ar pētījuma rezultātiem.

Atvērtā datu analīze

Datu analīze tiek veikta reproducējamā veidā, lai to varētu atkārtot citi interesenti.

Atvērtie dati

Dati tiek padarīti brīvi pieejami izmantošanai ar pēc iespējas minimāliem ierobežojumiem.

Amatierzinātne

Pētniecību veic ne tikai zinātnieki, bet ikviens interesents sabiedrībā.

Atvērtā metodoloģija

Pētījuma metodoloģija (piem., protokols) tiek detalizēti aprakstīts un publiskots.

Atvērtā recenzēšana

Zinātnisko rakstu (vai grantu pieteikumu) recenzēšana notiek atklātā veidā.

Kāpēc attīstās atvērtības kultūra zinātnē?

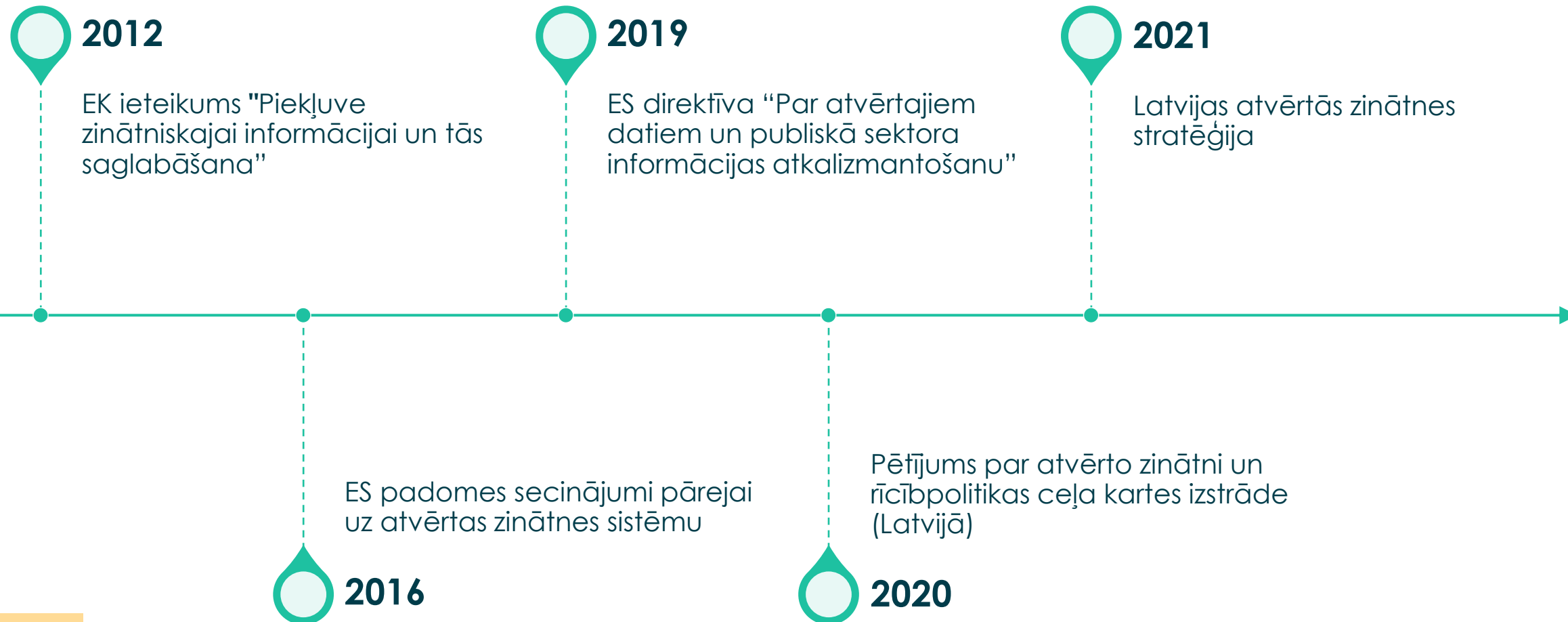
Filozofiskais viedoklis – dabiska cilvēka vēlme dalīties zināšanās un zinātne ir kopīgs sabiedrības labums

Ekonomiskais ieguvums – nepieciešamība radīt labumus optimāli un resursu efektīva izmantošana

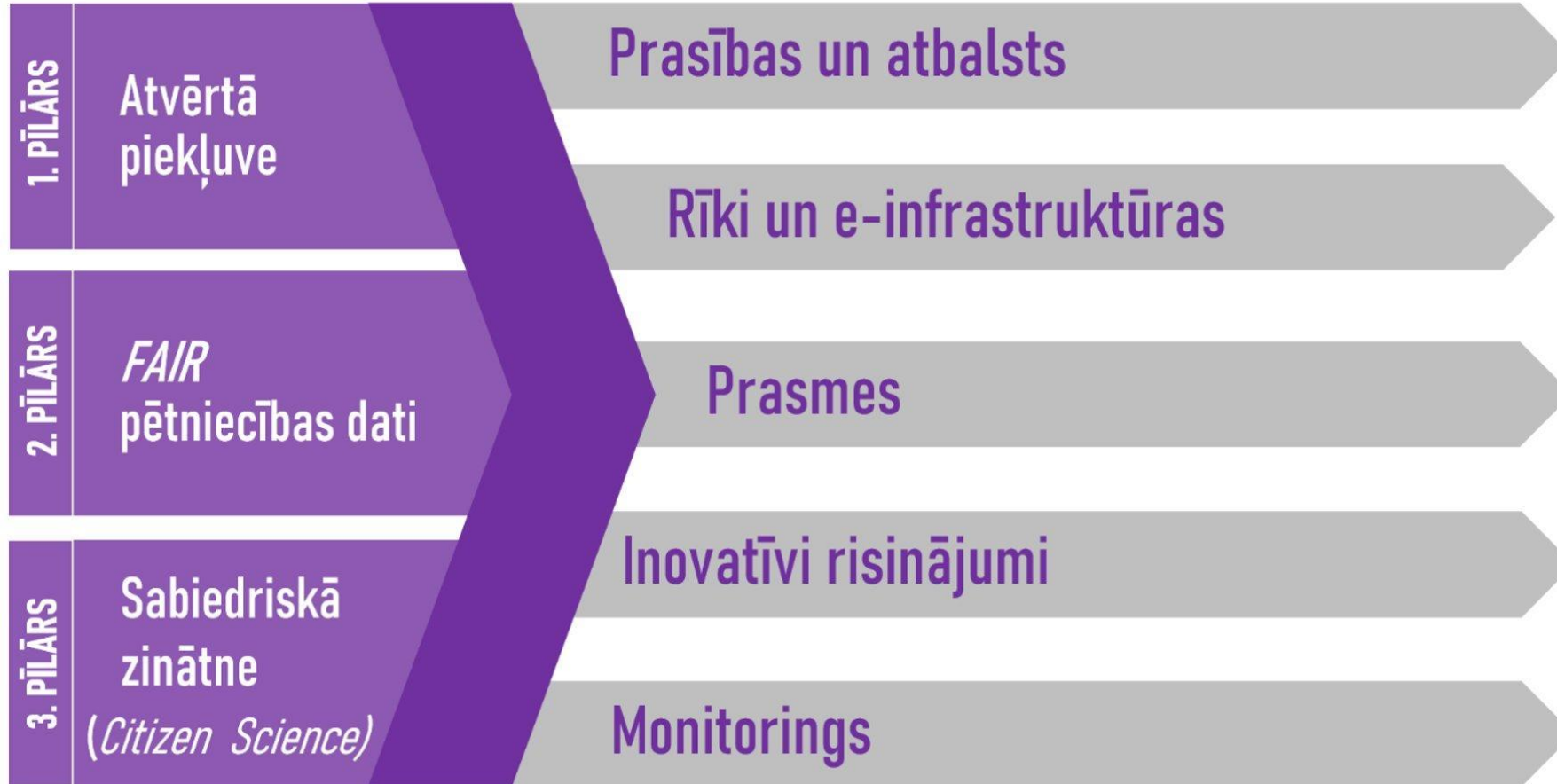
Tehniskās iespējas – tehnoloģiju attīstības dotās iespējas un vieglāka informācijas apmaiņa

+Politika – prasības un virzība uz vienotību

Atvērtās zinātnes politiskais konteksts Eiropā un Latvijā

Latvijas atvērtās zinātnes stratēģija

Avots: [Latvijas atvērtās zinātnes stratēģija](#)

Atvērtā zinātne pētniecības procesā

- Orientēšanās datu avotos
- Datu izmantošanas tiesību pārzināšana
- Atbilstoša atsauču lietošana

Datu atkārtota lietošana

Plānošana

- Atbilstība atvērtās zinātnes politikai
- Atbilstība finansētāju prasībām
- Datu pārvaldības plāns

Datu vākšana

- Atkārtota datu izmantošana
- Atvērtās laboratorijas piezīmes
- Amatierzinātne

Datu apstrāde

- Atvērtā programmatūra
- Pētniecības infrastruktūras koplietošana

Datu uzglabāšana

- Aprakstošu metadatu pievienošana (piem., README datne)
- Datu kopu kvalitatīva organizēšana
- Metodoloģijas dokumentēšana

Ilgtermiņa saglabāšana

- E-repozitoriji
- Datu centri
- Aprakstoši standartizēti metadati

Publicēšana un izplatīšana

- E-repozitoriji
- Atvērtās piekļuves žurnāli
- Datu žurnāli
- Atvērtā recenzēšana
- Atvērtās licences
- Pastāvīgie identifikatori
- Dokumentācijas koplietošana
- Dažādu pētniecisko rezultātu sasaistīšana

Bibliotēku pakalpojumi

Informācijas pārvaldīšanai

- ✓ E-resursu saturs un funkcionalitāte
- ✓ Datu avoti
- ✓ Atsauču veidošana un pārvaldības rīki
- ✓ Sistēmisko pārskatu veidošana
- ✓ Metadatu kvalitātes pārbaude
- ✓ PID (doi, ORCID etc.)
- ✓ Datu pārvaldība
- ✓ Amatierzinātnes veicināšana

Pētniecisku rezultātu prezentēšanai

- ✓ Zinātniskā publicēšanās
- ✓ Zinātnisko rezultātu deponēšana e-repozitorijos
- ✓ Zinātnisko rezultāti un atvērtā piekļuve (Open Access)
- ✓ Izvairīšanās no viltus žurnāliem
- ✓ Autortiesības un licences
- ✓ Prezentēšana zinātniskajās konferencēs
- ✓ Informācijas izplatīšana, izmantojot plašsaziņas līdzekļus, emuārus, sociālos medijus u.c.

Novērtēšanai

- ✓ Citējamības datubāzu funkciju un iespēju pārzināšana
- ✓ Altmetrika
- ✓ Zinātnisko sasniegumu mērīšanas pieejas un nozīme no individuāla pētnieka līdz zinātniskajai institūcijai kopumā
- ✓ Konsultatīvs atbalsts iestādē izmantoto informācijas sistēmu pielietošanā zinātniskā darba novērtēšanā
- ✓ Kvalitātes uzlabošana informācijas sistēmām un datubāzēm

Bibliotēku pakalpojumi

Informācijas pārvaldīšanai

- ✓ E-resursu saturs un funkcionalitāte
- ✓ Datu avoti
- ✓ Atsauču veidošana un pārvaldības rīki
- ✓ Sistēmisko pārskatu veidošana
- ✓ Metadatu kvalitātes pārbaude
- ✓ PID (doi, ORCID etc.)
- ✓ Datu pārvaldība
- ✓ Amatierzinātnes veicināšana

Pētniecisku rezultātu prezentēšanai

- ✓ Zinātniskā publicēšanās
- ✓ Zinātnisko rezultātu deponēšana e-repozitorijos
- ✓ Zinātnisko rezultāti un atvērtā piekļuve (Open Access)
- ✓ Izvairīšanās no viltus žurnāliem
- ✓ Autortiesības un licences
- ✓ Prezentēšana zinātniskajās konferencēs
- ✓ Informācijas izplatīšana, izmantojot plašsaziņas līdzekļus, emuārus, sociālos medijus u.c.

Novērtēšanai

- ✓ Citējamības datubāzu funkciju un iespēju pārzināšana
- ✓ Altmetrika
- ✓ Zinātnisko sasniegumu mērīšanas pieejas un nozīme no individuāla pētnieka līdz zinātniskajai institūcijai kopumā
- ✓ Konsultatīvs atbalsts iestādē izmantoto informācijas sistēmu pielietošanā zinātniskā darba novērtēšanā
- ✓ Kvalitātes uzlabošana informācijas sistēmām un datubāzēm

Bibliotēku pakalpojumi

Informācijas pārvaldīšanai

- ✓ E-resursu saturs un funkcionalitāte
- ✓ Datu avoti
- ✓ Atsauču veidošana un pārvaldības rīki
- ✓ Sistēmisko pārskatu veidošana
- ✓ Metadatu kvalitātes pārbaude
- ✓ PID (doi, ORCID etc.)
- ✓ Datu pārvaldība
- ✓ Amatierzinātnes veicināšana

Pētniecisku rezultātu prezentēšanai

- ✓ Zinātniskā publicēšanās
- ✓ Zinātnisko rezultātu deponēšana e-repozitorijos
- ✓ Zinātnisko rezultāti un atvērtā piekļuve (Open Access)
- ✓ Izvairīšanās no viltus žurnāliem
- ✓ Autortiesības un licences
- ✓ Prezentēšana zinātniskajās konferencēs
- ✓ Informācijas izplatīšana, izmantojot plašsaziņas līdzekļus, emuārus, sociālos medijus u.c.

Novērtēšanai

- ✓ Citējamības datubāzu funkciju un iespēju pārzināšana
- ✓ Altmetrika
- ✓ Zinātnisko sasniegumu mērīšanas pieejas un nozīme no individuāla pētnieka līdz zinātniskajai institūcijai kopumā
- ✓ Konsultatīvs atbalsts iestādē izmantoto informācijas sistēmu pielietošanā zinātniskā darba novērtēšanā
- ✓ Kvalitātes uzlabošana informācijas sistēmām un datubāzēm

Bibliotēku pakalpojumi

Informācijas pārvaldīšanai

- ✓ E-resursu saturs un funkcionalitāte
- ✓ Datu avoti
- ✓ Atsauču veidošana un pārvaldības rīki
- ✓ Sistēmisko pārskatu veidošana
- ✓ Metadatu kvalitātes pārbaude
- ✓ PID (doi, ORCID etc.)
- ✓ Datu pārvaldība
- ✓ Amatierzinātnes veicināšana

Pētniecisku rezultātu prezentēšanai

- ✓ Zinātniskā publicēšanās
- ✓ Zinātnisko rezultātu deponēšana e-repozitorijos
- ✓ Zinātnisko rezultāti un atvērtā piekļuve (Open Access)
- ✓ Izvairīšanās no viltus žurnāliem
- ✓ Autortiesības un licences
- ✓ Prezentēšana zinātniskajās konferencēs
- ✓ Informācijas izplatīšana, izmantojot plašsaziņas līdzekļus, emuārus, sociālos medijus u.c.

Novērtēšanai

- ✓ Citējamības datubāzu funkciju un iespēju pārzināšana
- ✓ Altmetrika
- ✓ Zinātnisko sasniegumu mērīšanas pieejas un nozīme no individuāla pētnieka līdz zinātniskajai institūcijai kopumā
- ✓ Konsultatīvs atbalsts iestādē izmantoto informācijas sistēmu pielietošanā zinātniskā darba novērtēšanā
- ✓ Kvalitātes uzlabošana informācijas sistēmām un datubāzēm

DKT un bibliotēku sadarbība

- ✓ Datu kuratoru tīkls (DKT) un bibliotēkas sadarbība nepieciešama, lai nodrošinātu **vienotu pieeju pētnieku atbalstam atvērtās zinātnes** un plašākā zinātniskā darba kontekstā
- ✓ **Galvenie sadarbības virzieni:**
 - **informācijas izplatīšana** par pasākumiem
 - **klientu jautājumu** novirzīšana starp institūcijām
 - kopīgu izglītojošu **aktivitāšu īstenošana**
 - materiālu un **vadlīniju kopīga izstrāde**

Mērķis:

- nodrošināt konsekventu komunikāciju
- izvairīties no informācijas dublēšanās
- uzlabot pētnieku atbalsta efektivitāti
- dalīšanās zināšanās un prasmēs

Paldies par uzmanību!

Materiāls izstrādāts projekta “Atbalsts atvērtās zinātnes ieviešanai praksē, kā arī izveidoti risinājumi zinātnes datu koplietošanai un dalībai ES atvērtajā zinātnes mākonī” ietvaros (ANM projekta Nr. 2.1.3.1.i) ar Eiropas Savienības Atvērto zinātnes fonda un Latvijas valsts finansiālo atbalstu

Finansē
Eiropas Savienība
NextGenerationEU

Nacionālais
attīstības plāns

Latvijas
Biozinātņu un tehnoloģiju
universitāte

RĪGAS TEHNISKĀ
UNIVERSITĀTE

LATVIJAS
UNIVERSITĀTE

RSU

VPC